

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет іноземних мов
Кафедра англійської мови з методикою викладання

«Допущено до захисту»

Завідувач кафедри

_____ Салата І. А.

Реєстраційний № _____

«__» _____ 20__ р.

«__» _____ 20__ р.

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ
АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ
СТАРШИХ КЛАСІВ ЗЗСО

Кваліфікаційна робота студента групи
АЗЛМ-23

ступінь вищої освіти: магістр _____

спеціальності: 014.02 Середня освіта
(Мова і література (англійська))

Куксенка Єгора Вікторовича

Керівник: кандидат педагогічних наук,
доцент Гладка О. В. _____

Оцінка:

Національна шкала _____

Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Голова ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

Члени ЕК _____
(підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

_____ (підпис) (прізвище, ініціали)

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Куксенко Єгор Вікторович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні засади використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО.....	8
1.1. Сутність та зміст поняття «кейс-метод».....	8
1.2. Психофізіологічні особливості учнів старшого етапу навчання..	13
1.3. Специфіка поняття «англомовна комунікативна компетентність».....	19
1.4. Особливості використання кейс-методу у старшій школі для розвитку комунікативної компетентності учнів.....	26
Висновки до розділу 1.....	32
РОЗДІЛ 2. Методика використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО.....	34
2.1. Методична розробка циклу уроків англійської мови для 10 класу за темою «People and Relationships» з використанням кейс-методу.....	34
2.2. Методичні рекомендації щодо організації процесу використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО.....	47
Висновки до розділу 2.....	55
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	58

ВСТУП

Актуальність теми.

На сучасному етапі становлення та реформування концепції іншомовної підготовки в системі шкільної освіти провідним завданням є розвиток комунікативної компетентності учня. Визнання необхідності врахування комунікативних потреб під час вивчення іноземних мов в школі, зокрема на старшому етапі навчання, призводить до переорієнтації уявлення про методи, прийоми і технології, які мають застосовуватися під час опанування іноземної мови. Вивчення іноземної мови в школі вже не розглядається як суто трансляція знань вчителем, а передбачає співпрацю, координовану роботу вчителя й учнів в процесі оволодіння новими іншомовними знаннями і вирішення комунікативних універсальних навчальних дій. При цьому процес становлення іншомовної комунікативної компетентності відбувається поступово і під впливом багатьох чинників. У зв'язку з цим висуваються підвищені вимоги до організації навчальних занять з вивчення мови, впровадження новітніх технологій, застосування інтерактивних методів та засобів.

Особливо це є важливим на уроках іноземної мови в старших класах ЗЗСО, оскільки старший шкільний вік має велике значення для становлення й розвитку психічних властивостей, процесів, якостей та здібностей кожної особистості. Особливе значення в цьому процесі відведено комунікативній діяльності, під час якої відбувається становлення розвитку навичок комунікативної взаємодії, спілкування, формування здібностей успішно вирішувати комунікативні завдання.

Відповідно до Закону України «Про повну загальну середню освіту» та Державного стандарту базової і повної середньої освіти концепція нової

української школи передбачає запровадження компетентнісного підходу до навчання і визначає низку ключових компетентностей, однією з яких є комунікативна, в тому числі й іншомовна.

Аналіз наукової та науково-методичної літератури свідчить про те, що увага до проблеми формування англомовної комунікативної компетентності в старших класах як до однієї з найактуальніших проблем сучасної шкільної освіти, знайшла своє відображення у низці вітчизняних нормативно-правових документів, європейських рекомендаціях з мовної освіти [8], а також в науково-педагогічній та навчально-методичній літературі, оскільки максимальний розвиток вмінь іншомовної комунікації є провідним й перспективним, проте нелегким завданням, що висувається перед вчителями іноземних мов.

Необхідність запровадження інтерактивних методів до формування англомовної комунікативної компетентності розглядали відомі закордонні й вітчизняні педагоги (А. Тіварі, Г. І. Подосиннікова, Дж. Аспелін, Дж. Грофф, І. Гарсія-Мартінез, М. М. Іващенко, Н. Омар, О. В. Орлик, Ю. В. Дегтярьова, Ф. Морейра), наголошуючи на важливості застосуванні таких з них, які спрямовані не лише на засвоєння конкретних знань, формування необхідних умінь і навиків, а й на розвиток загального інтелектуального і комунікативного потенціалу учня.

Одним із найбільш поширених інтерактивних методів навчання з використанням конкретних навчальних ситуацій, тренінгових технологій ділової комунікації, особистісним розвитком та формуванням комунікативних умінь та навичок, що є складовими комунікативної компетентності, можна вважати кейс-метод. Дослідженням методу кейсів в сучасній педагогічній науці займалися Дж. Гіррінг, І. В. Гріщенко, І. В. Форостюк, Л. Гамільтон, М. Чумак, Ю. П. Сурмін,. Науковці розглядали сутність та зміст методу, структуру та класифікації кейсів в навчальному процесі, специфіку застосування методу кейсів під час вивчення окремих предметів. Проте особливості використання методу кейсів для формування англомовної

комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО на даному етапі висвітлені недостатньо.

Таким чином, аналіз стану досліджуваної проблеми дозволяє виділити суперечність між затребуваністю та необхідністю створення методичних розробок і рекомендації щодо роботи з кейсами на уроках англійської мови в старших класах ЗЗСО та недостатністю висвітлення сучасних підходів щодо організації такої роботи.

Зазначене вище зумовило вибір **теми роботи**: «Використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО».

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати ефективність застосування кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО та надати методичні рекомендації щодо означеного процесу.

Для реалізації поставленої мети планується вирішити такі **завдання**:

1. Розкрити сутність та зміст поняття «кейс-метод»;
2. Висвітлити психофізіологічні особливості учнів старшого етапу навчання;
3. Дати визначення феномену «англомовна комунікативна компетентність»;
3. Проаналізувати особливості використання кейс-методу в старших класах ЗЗСО для розвитку комунікативної компетентності учнів;
4. Обґрунтувати ефективність застосування кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО;
5. Розробити методичні рекомендації для вчителів щодо специфіки впровадження кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО.

Об'єктом дослідження визначено процес викладання англійської мови в старших класах ЗЗСО.

Предмет дослідження – особливості впровадження кейс-методу для розвитку англomовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО, спрямований на підвищення ефективності означеного процесу.

Поєднання теоретичного та практичного характеру дослідження зумовило вибір методів дослідження:

- теоретичні: аналіз нормативних документів та теоретико-методологічної й педагогічної літератури; узагальнення категоріально-понятійної бази дослідження;
- емпіричні: діагностичні (спостереження, бесіди, робота з кейсами), обробка результатів пошукової роботи.

Практичне значення отриманих результатів полягає в розробці та впровадженні методичних рекомендацій для вчителів щодо специфіки впровадження й застосування кейс-методу для розвитку англomовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО. Окрім того, положення та висновки наукової роботи можуть бути використані педагогами-практиками для подальшого вдосконалення процесу розвитку англomовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО.

Апробація роботи: результати кваліфікаційної роботи обговорено на Всеукраїнській науково-практичній онлайн-конференції м. Харкова, КЗ «Харківської гуманітарно-педагогічної академії», за тематикою «Формування і розвиток професійної культури фахівців у галузі освіти: виклики, наукові підходи, досвід», 21 листопада 2024 року.

Структура роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 64 сторінки, з яких основний текст – 57 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗЗСО

1.1. Сутність та зміст поняття «кейс-метод»

Пріоритетний принцип державної політики в сфері освіти в Україні – надання якісних освітніх послуг здобувачам на кожному етапі навчання. Удосконалення процесу отримання знань, вмінь та навичок в системі шкільної підготовки є важливою умовою модернізації навчального процесу. Це передбачає, зокрема, орієнтацію змісту практичної підготовки учнів, в тому числі в старшій школі, на оволодіння відповідними компетентностями, вагоме місце серед яких відводиться англomовній комунікативній.

У зв'язку з цим необхідним вбачається розробка та впровадження сучасних інноваційних технологій і методів навчання, одним з яких є метод кейсів. Сутність зазначеного методу полягає в аналізі конкретної життєвої або змодельованої ситуації, вирішення якої потребує актуалізації комплексу певних знань та вмінь.

У сучасній педагогічній науці метод кейсів визначається як метод активного проблемно-ситуативного аналізу, заснований на організації навчального процесу через вирішення конкретних завдань, проблем або ситуацій, що можуть виникати в певній діяльності [10, с.1].

Аналізуючи тлумачення означеного феномену вітчизняними й закордонними дослідниками, можна говорити про численні варіації в його визначенні. В нашому дослідженні наведемо найбільш поширені. Зокрема, М. Чумак під поняттям «кейс-метод» розуміє обговорення різноманітних випадків побутового або професійного характеру або аналіз певних ситуацій [33, с. 235], а Л. Гамільтон – розбір конкретної події з метою організації дискусії та залучення усіх учасників до пошуку найоптимальнішого рішення

[39]. За визначенням Ф. Морейри, кейс-метод представляє собою навчальний матеріал, в якому наведено ситуацію або випадок з певною значущою проблемою, що потребує обов'язкового вирішення [43, с. 34].

У більш широкому контексті, згідно з теорією Роберта К. Іна, кейс-метод або «case study research» є емпіричним дослідженням, що вивчає конкретні явища в реальному контексті [50], тоді як за Дж. Гірінгном, це методологічний підхід до проведення досліджень, який передбачає інтенсивне вивчення одного або невеликої кількості випадків для отримання всебічного та глибокого розуміння складних процесів і механізмів, що лежать в основі явища, яке вивчається [37].

У педагогічному аспекті, за визначенням С. Гессе-Бібера, кейс-метод – це освітня перспектива, в якій розвивається дослідницький потенціал та відкриваються можливості моделювання професійних ситуацій, дає змогу учням не лише розв'язати проблему, що виникла, але й вибудувати тактику поведінки за певних обставин, спрогнозувати подальший розвиток ситуації, відпрацювати навички роботи в колективі, вміння висловлювати власні думки та відстоювати свої позиції, наводити аргументи, вести дискусії тощо [47].

У методологічному контексті кейс-метод може розглядатися як комплексна система, що інтегрує в себе інші, більш прості методи пізнання. До його складу входять моделювання, системний аналіз, проблемний метод, уявний експеримент, методи опису, класифікації, ігрові методи, кожен з яких виконує в кейс-методі специфічні функції [4].

У методиці викладання кейс-метод розглядається як навчальна стратегія, яка здатна залучити учнів до активного обговорення певних питань і проблем, розвинути навички аналізу, розв'язання завдань і прийняття рішень [49]; або як підхід до навчання, який використовує випадки, що змушують приймати рішення, підкреслює критичне мислення та застосування теоретичних знань до реальних ситуацій [40]; чи як метод активного навчання, що вимагає від учнів концентрації на діагностиці та

вирішенні поставлених проблеми, чим сприяє глибокому розумінню та спільному навчанню [35].

Методологічний зміст навчання, який використовує кейс-метод, відображено й у дидактичних принципах, на які він спирається, і в способах досягнення навчально-виховних цілей. Специфіка кейс-методу, на думку Ю. Сурміна [24], визначається такими дидактичними принципами: індивідуальний підхід; максимальне надання свободи учням у процесі навчання; забезпечення учнів достатньою кількістю наочних матеріалів; відсутність завеликих обсягів теоретичного матеріалу; активне співробітництво викладача й учнів; формування умінь самоорганізації; особлива увага до розвитку сильних сторін учня.

Наведені дефініції підкреслюють значення кейс-методу як інструменту для глибокого та всебічного вивчення складних явищ у їхньому реальному контексті, наголошують на важливості практичного застосування знань та активній участі учасників навчання через аналіз і вирішення проблем реального світу, що сприяє в покращенні критичного мислення.

В основі методу кейсів містяться два терміни – «ситуація» та «аналіз», що формують єдине поле – «аналіз ситуації» [46]. Отже, мета такого методу – аналіз конкретної ситуації, яка виникає за певних умов та вибір практичного вирішення запропонованої проблеми з подальшим її аналізом.

Кейс метод поєднує теорію та практику у навчальні завдання, які обговорюються та вирішуються переважно у невеликих групах, і, що найголовніше, теоретичний матеріал не лише ілюструється прикладами, а й опановується під час вивчення й аналізу конкретних прикладів певної галузі [27].

Узагальнюючи та систематизуючи погляди науковців, можна зазначити, що у дослідженні під методом кейсів буде розумітися специфічна педагогічна технологія, в основі якої закладено моделювання ситуації, що може виникнути в професійній сфері, з метою пошуку шляхів її вирішення та розв'язання.

За мету кейс-методу можна розуміти спільне обговорення певної події / ситуації, що відбувається в повсякденній професійній діяльності та знаходження оптимального вирішення означеної проблеми.

Серед найважливіших гносеологічних особливостей кейс-методу виокремлюють такі [26, 27, 48]:

- різновекторність знань, які отримуються в процесі роботи з кейсом, набуття ситуативних навичок;
- різноманітність джерел отримання знань (теоретичні знання, отримані на лекціях і з навчальних матеріалів, практичні знання – отримані з висловлювань інших учасників обговорення);
- творчий процес пізнання, який відбувається в комфортній атмосфері, простір для висловлювання ідей, де індивідуальна креативність студентів інтегрується у колективну творчу діяльність;
- групова робота та колективний характер пізнавальної діяльності, що є базисом синергетичного ефекту, тобто посилення пізнавального результату через об'єднання зусиль учасників навчання.
- варіативність методів і форм навчання («мозковий штурм», робота у підгрупах і їхня взаємодія);
- процес отримання знань через активність, що сприяє розвитку нелінійного мислення, дозволяє повністю зануритися в проблему, що аналізується та відійти від виключно логічної моделі пізнання.

До педагогічних особливостей кейс-методу належать: наявність моделі соціально-економічної або виробничої ситуації в певний період; наявність контрольованої емоційної напруги; необхідність пошуку і формулювання проблеми; зв'язок з реальними життєвими ситуаціями; можливість різних варіантів рішення; колективне ухвалення рішення з мінімальним рівнем залежності учасників один від одного [43].

Освітня роль цього виявляється в тому, що метод кейсів дозволяє проілюструвати теоретичні знання на практиці. З його допомогою можна зацікавити студентів у вивченні предмета, підвищити активність у засвоєнні

знань, навичок самостійного опрацювання інформації для подальшого вирішення та обговорення конкретної ситуації, оскільки будь-який кейс викладач може використати на різних етапах навчання.

Враховуючи те, що характерною рисою кейс-методу є створення проблемної ситуації на основі фактів реального життя, аналіз ситуацій може успішно використовуватися для розвитку критичного мислення, опанування іноземною мовою, розвитку загальної комунікативної культури учнів, вивчення базових дисциплін [4]. Результатом вирішеного кейсу стає оцінка запропонованих алгоритмів та вибір найкращого варіанта вирішення поставленої проблеми.

У науково-педагогічній та методичній літературі наведено низку класифікації кейсів за певними критеріями, які можна застосовувати в навчальному процесі.

Так, відповідно до дидактичної мети виокремлюють навчальні, практичні та науково-дослідні кейси [24].

За цільовою установкою кейси поділяють на ілюстративні навчальні кейси (для навчання алгоритмів прийняття правильного рішення в конкретній ситуації), навчальні кейси з формулюванням проблеми (вирішується конкретна реальна ситуація у певний період часу), навчальні кейси без формулювання проблеми (описується ситуація, де проблема чітко не визначена, а представлена статистичними даними), прикладні кейси (увага зосереджена на описі реальних проблемних ситуацій, з яких пропонується знайти шляхи виходу [21]).

Залежно від способу подання інформації, розрізняють кілька типів кейсів [27]:

- структурований кейс (highly structured) – містить мінімум додаткової інформації. Студент має застосувати певну модель або формулу для його розв'язання, оскільки завдання цього типу мають оптимальне рішення.

- короткі замітки (short vignettes) – зазвичай складаються з однієї до десяти сторінок тексту і однієї-двох сторінок додатків. Ці кейси охоплюють

лише ключові поняття, і для їх розбору студент має використовувати власні знання.

- великі неструктуровані кейси (long unstructured cases) – найскладніший тип завдань, обсяг яких може досягати 50 сторінок. Вони містять дуже детальну інформацію, включаючи непотрібні деталі, тоді як найважливіші дані можуть бути відсутніми. Студент повинен виявити проблему та знайти необхідну інформацію для її вирішення.

- інноваційні кейси (ground breaking cases) – вимагають від студентів не лише застосування набутих теоретичних знань і практичних навичок, а й пропозиції нових ідей. Тут студенти виступають у ролі дослідників.

Як засвідчив практичний досвід педагогів-практиків, означені типології кейсів можуть успішно застосовуватися на заняттях в старшій школі, зокрема під час формування комунікативної компетентності.

Підсумовуючи наведене, можна зробити висновок, що метод кейсів визначається як складний та ефективний інструмент інноваційної освітньої технології, який одночасно відображає практичну проблему та актуалізує певний набір знань, необхідних для її вирішення.

Для активізації навчання учнів в старшій школі, кейс-метод має значні функціональні можливості, відповідає потребам сучасної освіти, передбачає здобуття спеціальних знань та практичних навичок, стимулює процес формування комунікативної компетентності.

Цей метод успішно поєднує навчальну, аналітичну і виховну діяльність, що підвищує ефективність сучасної освіти. Кейс-методи відкривають широкі можливості для застосування у навчальному процесі та доповнюють традиційні класичні методи навчання.

1.2. Психофізіологічні особливості учнів старшого етапу навчання

Учні старшого етапу навчання, старшокласники, переживають критичний період свого розвитку, який характеризується суттєвими змінами у

фізіологічних, психологічних і соціальних аспектах. Ці зміни мають значний вплив на їхню навчальну діяльність, міжособистісні взаємовідносини та самовизначення. Розуміння психофізіологічних особливостей учнів цієї вікової групи є важливим для педагогів, психологів та інших фахівців, які працюють у сфері освіти.

Для вибудовування ефективного навчального процесу слід враховувати фізіологічні (інтенсивний фізичний ріст, гормональні зміни, розвиток функціонування мозку) та психологічні зміни (становлення особистості), емоційний стан, особливості когнітивного розвитку, а також соціальні аспекти [25, с.237].

Старший шкільний вік є критичним для формування й становлення особистої ідентичності, пошуку свого місця у світі, експериментування з різними ролями та ідеями. В цей час учні прагнуть незалежності та самостійності. Важливу роль у цьому процесі відіграє соціальне оточення, зокрема взаємовідносини з однолітками та дорослими [25, с. 237].

Гормональні зміни можуть спричиняти коливання настрою та підвищену емоційну чутливість. Це може виявлятися у частих змінах настрою, дратівливості, тривожності або депресії. Підтримка з боку дорослих і розвиток навичок емоційної регуляції є важливими для стабілізації емоційного стану підлітків.

Означені зміни стають передумовами активного когнітивного розвитку. Зокрема, у старшокласників спостерігається прогрес у розвитку абстрактного мислення, що дозволяє їм краще розуміти складні концепції, проводити аналіз і синтез інформації, робити висновки на основі логічних міркувань., що сприяє більш успішному засвоєнню навчального матеріалу [3]. Окрім того, стрімко розвивається здатність до критичного мислення, що дозволяє ставити під сумнів інформацію, оцінювати її достовірність, формувати власні погляди та аргументувати їх. Це є важливим компонентом навчання і підготовки до дорослого життя, де самостійність і відповідальність за прийняті рішення є ключовими.

У міжособистісному плані старшокласники активно розвивають свої соціальні навички та взаємини з однолітками. Це може містити як позитивні аспекти, такі як дружба і співпраця, так і негативні, такі як конфлікти та булінг. Розуміння та підтримка з боку дорослих, зокрема педагогів і психологів, є важливими для сприяння здоровим соціальним взаєминам [22].

У цей період старшокласники прагнуть знайти своє місце у соціумі, визначити свою роль і значимість. Це може відобразитися у виборі навчальних та професійних напрямків, участі в громадських і волонтерських проектах, активності в соціальних мережах. Сприяння розвитку позитивної соціальної ідентичності є важливим завданням для педагогів і батьків.

Аналізуючи останні наукові розвідки, було з'ясовано, на сучасному етапі особливого значення для старшокласників набувають соціальна активність, прагнення до самовираження, самоствердження й самореалізації, а також самостійний пошук шляхів вирішення різноманітних завдань (навчальних, комунікативних). Зважаючи на зазначене, особистісні характеристики, які стають пріоритетними в цей період можна умовно розподілити на три основні групи [25, с. 237]:

- характеристики, пов'язані з самоідентичністю та самовизначенням, що передбачають індивідуальне становлення особистості, визначення подальшого професійного шляху;

- характеристики, пов'язані зі становленням власної життєвої позиції, що передбачає усвідомлення себе в світі, окреслення перспектив та життєвих намірів й планів. При цьому розвиток пізнавальної сфери цього періоду вже досягає рівня готовності особистості до вирішення практично всіх видів розумової діяльності, які характерні дорослим.

- характеристики, пов'язані з розвитком мотиваційної сфери, підґрунтям чого є формулювання мрій, бажань, ціннісних орієнтирів, світогляду.

Як зазначає Т. Швець, в цей період у старшокласників розвивається інтелект, формується системи цінностей, а також відбувається розвиток

комунікативних здібностей, які дозволятимуть реалізовувати особисті потреби в спілкуванні та взаємодії з оточенням [28, с. 45].

Відповідно до зазначеного, можна говорити про необхідність врахування особливостей учнів старшого етапу навчання в пізнавальній сфері, оскільки цей період відзначається сформованістю довільних психічних пізнавальних процесів, а також здатністю старшокласників керувати власною пізнавальною діяльністю [25].

До чинників, що характеризують пізнавальну сферу відносять сприймання, увагу, пам'ять, мислення, мовлення [25].

Особливості сприймання цього періоду виявляється у його довільних формах, перцептивних діях та актах планомірної спостережливості за об'єктами, що спрямовуються пізнавальними та практичними цілями. Сприймання стає складним інтелектуальним процесом, опосередкованим попереднім досвідом, наявними знаннями та інтелектуальним потенціалом [18]. Відповідно до цього, викладач може використовувати різноманітні схеми, графіки та таблиці для урізноманітнення занять, враховуючи зазначені особливості.

Увага старшокласників розвивається і зростає в обсязі та концентрації, що дозволяє інтегрувати її властивості (тривалість, здатність одночасно виконувати різні дії). Удосконалюється можливість переспрямування уваги з одних завдань на інші, зростає вибірковість уваги, що пов'язано з конкретними інтересами та пріоритетами.

Найважливішою тенденцією в розвитку пам'яті на цьому етапі є її зміцнення та спрямованість. Стабільність запам'ятовування є пропорційною зацікавленості. Покращуються способи запам'ятовування через свідоме використання раціональних прийомів та встановлення логічних зв'язків між частинами матеріалу, що збільшує продуктивність запам'ятовування абстрактного матеріалу [25].

Усі пізнавальні процеси упорядковуються мисленням, якому належить важлива роль на старшому етапі навчання, оскільки воно стає більш

системним. Знання формують певну систему, яка поступово перетворюється в когнітивну модель світу, що є основою для формування світогляду. З'являється потреба в теоретичному обґрунтуванні пояснень явищ реальності, у встановленні часткових зв'язків між явищами на основі загальних законів або закономірностей. Спостерігається інтерес до філософських концепцій [22].

Увага, сприйняття та запам'ятовування безпосередньо пов'язані з мисленнєвою діяльністю. Успішність означеного процесу значною мірою залежить від вміння вчителя підібрати найбільш ефективні методи, засоби й прийоми, покликані на зосередженні на найважливішому й найсуттєвішому в навчальному матеріалі, формування критичного ставлення до його контенту; навчання змістового групування матеріалу [22, 25]. Від логічно вибудованого процесу мисленнєвої діяльності залежить ефективність засвоєння матеріалу, запам'ятовування найголовнішого, що може бути пов'язане з нагальними потребами старшокласників, їхніми інтересами та спрямуваннями. У зв'язку з цим викладачам дуже важливо під час занять додавати приклади, орієнтуючись на сфери захоплення та інтересів учнів або показувати, як презентований матеріал та отримані знання й уміння можна практично застосовувати в майбутньому.

Водночас із розвитком абстрактного та узагальненого мислення відбувається перехід до вищих рівнів мовлення, яке в цей період стає більш складним за змістом і структурою. На цьому етапі розширюється та збагачується активний і пасивний лексичний запас, удосконалюються засоби усного та письмового висловлення думок, формуються вміння влучно висловлювати абстрактні думки та вільно використовувати усне мовлення як засіб спілкування [28]. Таким чином, активно розвивається мовленнєве мислення, основи якого закладаються педагогами протягом всього початкового періоду навчання.

Формування міжособистісної комунікації має соціальну природу та враховує соціальне середовище й індивідуальні психологічні характеристики особистості.

Для успішного здійснення комунікації на цьому етапі необхідно мати набір сформованих комунікативних навичок, які в роботах дослідників розглядаються як здатність особистості здійснювати продуктивну взаємодію, вибудовувати програми мовної поведінки, орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування [12].

Важливими характеристиками учнів старших класів є такі якості, як самостійність, упевненість, відповідальність, здатність до рефлексії, самоконтролю, самооцінки, що в навчальній діяльності виражається за допомогою комунікативних навичок, навичок співпраці [12, с. 29]. Мається на увазі взаємозв'язок комунікативних навичок та навичок співпраці.

На комунікативну діяльність людини суттєвий вплив має рівень розвитку та особливості мислення. Сприйняття учнями старшого віку навколишнього середовища, усвідомлення процесів, що відбуваються в ньому зумовлює комунікативну позицію. Процеси мислення в цей період проходять завершальний етап становлення, а розумова діяльність стає більш активною та самостійною. Отже, характерним в цей час стає встановлення причинно-наслідкових зв'язків, критичність мислення, самостійна творча діяльність, що обов'язково треба враховувати при плануванні навчального процесу.

Водночас, здійснення ефективної комунікації залежить від правильності сприйняття, відтворення й передачі інформації. А, отже, комунікативна компетентність може проходити становлення, якщо особистість здатна до критичного мислення. Набуття механізмів критичного мислення дозволяє учням старшого етапу навчання самостійно вирішувати проблеми [30, с. 42].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що психофізіологічні особливості учнів старшого етапу навчання мають суттєвий вплив на їхню

поведінку, навчальну діяльність і соціальні взаємини. Розуміння цих особливостей дозволяє створити оптимальні умови для розвитку та підтримки підлітків у цей критичний період їхнього життя. Використання відповідних педагогічних методів, психологічної підтримки та створення сприятливого соціального середовища є ключовими факторами успішної адаптації та розвитку старшокласників.

1.3. Специфіка поняття «англомовна комунікативна компетентність»

Поняття «компетентність» широко використовується у науковій літературі для позначення здатності особистості ефективно виконувати певні завдання в конкретній сфері діяльності. Згідно з визначенням, яке надає ЮНЕСКО, компетентність – це «здатність успішно діяти в різноманітних ситуаціях на основі знань, умінь і особистих якостей» [8]. Це поняття охоплює не лише знання та навички, але й мотивацію, цінності та емоційний інтелект, які дозволяють особі адаптуватися та ефективно взаємодіяти в різних контекстах.

Дослідженню означеного поняття присвячено роботи вітчизняних і зарубіжних дослідників. Вчені приділяли увагу структурі, компонентам, специфіці формування комунікативної компетентності, під якою розуміли здатність до спілкування, у тому числі й іншомовного в різних ситуаціях взаємодії з іншими учасниками спілкування; спроможність грамотно послуговуватися системою мовних одиниць, знати й розуміти мовні та мовленнєві норми, обирати правильну комунікативну поведінку [31, с. 264]; комплексне інтегративне утворення, що забезпечує реалізацію компетентного професійного спілкування [2, с. 20].

Згідно з Державним стандартом загальної середньої освіти поняття «компетентність» розуміється як необхідний та достатній обсяг і рівень знань; досвід, набутий у певному виді діяльності [7]. У довідковій науковій літературі поняття «компетентність» репрезентоване наступним чином: певна низка знань і вмінь, значущих для ефективної професійної діяльності: уміння аналізу, усвідомлення наслідків комунікативної діяльності, використання інформації [36, с. 37]; якість особистості, пов'язана з достатнім рівнем знань у певній галузі [44].

У сучасній педагогічній літературі поняття «компетентність» визначається інтегральною якістю особистості, що виражається в загальній

готовності до певної діяльності та засновується на системі знань, умінь і досвіду, що отримуються під час всього періоду навчання [32]; інтегральна характеристика особистості, що обумовлює здатність розв'язувати типові й нетипові проблемні ситуації, які виникають в повсякденній та специфічній сфері [32].

За визначенням М. Феррі, під комунікативною компетентністю доцільно розуміти здатність до ініціювання, продукування та здійснення спілкування в ситуаціях різного типу під час взаємодії з іншими учасниками (комунікантами); спроможність правильно й логічно послуговуватися системою мови, знати мовні й мовленнєві норми, обирати коректну комунікативну поведінку [35].

Англомовна комунікативна компетентність є специфічним видом комунікативної компетентності, який стосується здатності ефективно спілкуватися англійською мовою. Згідно з визначенням Р. Барта, англомовна комунікативна компетентність включає в себе здатність не лише розуміти та продукувати англійську мову, але й використовувати її у відповідних соціокультурних контекстах [42]. Це означає, що учень повинен володіти не лише лінгвістичними знаннями, але й культурними, які дозволяють ефективно спілкуватися з носіями англійської мови.

У нашому дослідженні під англомовною комунікативною компетентністю учнів старшої школи ми розумітимемо інтегровану систему мовних знань і вмінь, а також ціннісних ставлень, яка визначає здатність особистості здійснювати та керувати комунікативною діяльністю, починаючи від визначення мети та засобів до оцінки результатів цієї діяльності.

Дослідники підкреслюють важливість визначення педагогічних основ, необхідних для організації процесу формування англомовної комунікативної компетентності в учнів старшого етапу навчання [44, с. 37]. Вони зазначають, що правильно побудоване спілкування є ефективним засобом професійної та соціальної орієнтації в майбутній діяльності. Базуючись на численних дослідженнях, можна стверджувати, що англомовна комунікативна

компетентність включає знання мови для певних цілей, розуміння комунікативних ситуацій та їхніх учасників, навички продукування тексту, читання, аудіювання, а також ведення розмови [48].

У матеріалах Ради Європи виокремлено два види компетентностей у структурі комунікативної компетентності: загальна та власне комунікативна. Загальна компетентність поєднує здатність вчитися, екзистенціальну компетентність, декларативні знання, уміння і навички. Власне комунікативна компетентність вміщує лінгвістичну, соціолінгвістичну та прагматичну компетентності [34].

Систематизуючи погляди дослідників на компонентну структуру комунікативної компетентності, виокремимо основні складники означеного феномену, від формування яких залежить процес формування комунікативної компетентності в цілому.

Отже, більшість науковців схильні виокремлювати чотири компоненти в структурі означеного поняття:

– Мовна або граматична компетентність є базовою складовою, без якої неможлива ефективна комунікація, оскільки вона охоплює знання граматики, лексики, фонетики англійської мови та вміння застосовувати ці знання на практиці. Ця компетентність забезпечує глибоке, міцне та всебічне засвоєння студентами граматичних норм, лексичного складу, правил правопису, вимови, інтонації, а також системи словотворення і побудови речень іноземною мовою [38, с. 15]. Вона включає систему знань, умінь та навичок, необхідних для спілкування у типових ситуаціях навчальної, професійної та культурної сфер, а також для читання та використання текстів різних жанрів та видів з різним ступенем розуміння їх змісту [38, с. 15]. Варто зазначити, що мовна компетентність як складова комунікативної компетентності охоплює знання мови і включає прагматичний та організаційний компоненти. Організаційний компонент формує граматичну і текстуальну компетентності, а прагматичний – іллокутивну і соціолінгвістичну.

– Соціолінгвістична компетентність відповідає за вміння доречно і правильно застосовувати та розуміти мовну і мовленнєву поведінку різних комунікантів у різних контекстах для виконання певних комунікативних функцій (опису, повідомлення, переконання, запиту інформації тощо) [35, с. 84]. Вона включає здатність використовувати мову відповідно до соціального контексту та розуміння соціальних норм і правил поведінки в різних ситуаціях. Ця компетентність охоплює фонові знання, тобто інформацію про соціокультурні особливості учасників комунікативного процесу та стандарти їхньої комунікативної поведінки, прийняті в цій культурній спільноті [35, с. 84]. Вона також включає знання культурних особливостей та етикету, що дозволяє уникати комунікативних помилок.

– Дискурсивна компетентність включає вміння об'єднувати окремі фрази та словосполучення у зв'язне повідомлення з логічною структурою, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні, морфологічні та семантичні засоби. Ця компетентність дозволяє ефективно організовувати інформацію та передавати її співрозмовнику завдяки здатності пов'язувати окремі репліки у зв'язний текст або розмову, дотримуючись логіки та структури мовлення.

– Стратегічна компетентність забезпечує можливість використовувати вербальні та невербальні засоби в процесі комунікації відповідно до перебігу самого процесу [38, с. 20]. Вона включає лінгвістичний і комунікативний матеріал, необхідний для деталізації соціокультурної інформації, реалій, довільних та сталих словосполучень і конструкцій, а також форм мовленнєвого етикету. Ця компетентність також охоплює вміння і навички володіння фоновими знаннями, мовним і мовленнєвим матеріалом соціокультурної спрямованості [45, с. 219]. Стратегічна компетентність передбачає здатність використовувати різні стратегії для подолання труднощів у комунікації, такі як перефразування, використання синонімів або невербальних засобів. Вона особливо важлива у

випадках, коли знань або лінгвістичних навичок недостатньо для ефективної комунікації.

Низка дослідників, окрім зазначених вище компонент, виокремлюють ще й соціокультурну компетентність в структурі комунікативної компетентності, яка зумовлює знання культурних особливостей англomовних країн, їхніх традицій, цінностей та способу життя. Культурна компетентність дозволяє краще розуміти співрозмовника та уникати культурних непорозумінь.

Деякі дослідники вважають, що до структури комунікативної компетентності варто долучати також вербально-комунікативну компетентність (здатність опрацьовувати, згрупувати, запам'ятовувати та у разі виникнення необхідності, згадувати наявні знання, фактичні дані комунікативного плану) [45, 50]; лінгвістичну компетентність (здатність розуміти, формувати необмежену кількість мовних та мовленнєвих одиниць за допомогою розуміння лінгвістичних та екстралінгвістичних знаків і правил їх поєднання [45, 50]; вербально-когнітивну компетентність (здатність враховувати в процесі організації та здійснення спілкування специфічну контекстуальну доречність і вживати мовні одиниці для реалізації когнітивної та комунікативної функцій); метакомунікативну компетентність (здатність володіти понятійним апаратом, необхідним для аналізу та оцінки засобів мовленнєвого спілкування) [50, с. 10] .

У свою чергу кожна з названих чотирьох основних компетентностей складається з більш дрібних структурних частин: мовна або граматична компетентність містить лексику, морфологію, синтаксис, орфографію, пунктуацію; текстуальна складається з когезії та риторичної організації; іллокутивна компетентність поєднує здатність висловлювати думки та емоції з маніпулятивними, евристичними і творчими можливостями суб'єкта спілкування; соціолінгвістична компетентність зображує чутливість до діалектних і стильових проявів мови, натуральність (аутентичне

використання мови), розуміння культурних феноменів і риторичних фігур [50].

Окремі дослідники, акцентуючи увагу на тому, що успішність комунікативної діяльності в цілому залежить від рівня комунікативної компетентності, пропонують обов'язково додавати іншомовну компоненту. Надійність та ефективність роботи фахівців залежить від того, наскільки адекватно й глибоко до загальної структури їхньої професійної компетентності інтегровано професійну іншомовну комунікативну компоненту [41, с. 183].

Сучасні дослідники наголошують, що саме такі структурні особливості комунікативної компетентності мають бути закладені та сформовані під час навчання учнів старшого етапу навчання. Водночас, для розгляду структури комунікативної компетентності найбільше значення, на нашу думку, мають Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, які регламентують цей феномен на міжнародному рівні та пропонують узагальнену типологічну структуру поняття [45].

Отже, згідно з положеннями Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, структура комунікативної компетентності повинна включати лінгвістичний, соціолінгвістичний та прагматичний компоненти, до яких належать відповідні знання, вміння та навички. Відповідно до положень, до структури комунікативної компетентності мають належати лінгвістичний, соціолінгвістичний та прагматичний компоненти. До кожного з цих компонентів повинні входити певні знання, вміння та навички [8].

Лінгвістичний компонент містить фонетичні, фонологічні, лексичні, синтаксичні знання і вміння іноземної мови незалежно від соціолінгвістичного значення їх варіантів та від прагматичних функцій їх реалізації [34].

Соціолінгвістичний компонент відповідає за соціокультурні умов користування мовою та охоплює процес спілкування між представниками різних культур [34].

Прагматичний компонент пов'язаний із функціональним вживанням лінгвістичних засобів, реалізацією комунікативних актів, дискурсивних знань тощо [34].

Таким чином, спираючись на дані наукової розвідки, відсутність єдності в поглядах дослідників, стало зрозумілим необхідність дослідження поняття комунікативної компетентності, компонентної структури та педагогічних засад її формування в сучасних умовах навчання учнів в старшій школі.

Формування англомовної комунікативної компетентності є складним процесом, який залежить від ряду чинників. Необхідно брати до уваги чинники, які впливають на формування англомовної комунікативної компетентності учнів старшого етапу навчання.

До основних можна віднести такі [44]:

- мотивація. Високий рівень мотивації є ключовим чинником успішного оволодіння англомовною комунікативною компетентністю. Мотивація може бути внутрішньою (інтерес до мови, бажання розширити свої знання) та зовнішньою (необхідність для професійної діяльності, вплив соціального середовища) .

- соціокультурне середовище. Оточення, в якому знаходиться особа, значно впливає на процес навчання мови. Постійна взаємодія з носіями мови, участь у культурних заходах та подорожі до англомовних країн сприяють розвитку комунікативних навичок .

- методи навчання. Використання сучасних методик викладання, які включають комунікативний підхід, інтерактивні технології та автентичні матеріали, сприяє більш ефективному засвоєнню англійської мови.

- індивідуальні особливості учнів. Психологічні особливості, такі як рівень інтелекту, пам'ять, увага, а також попередній досвід навчання мови, відіграють важливу роль у процесі оволодіння комунікативною компетентністю .

– педагогічна майстерність викладача. Кваліфікація та професійні вміння викладача, його здатність мотивувати та підтримувати інтерес учнів до навчання, мають значний вплив на формування комунікативної компетентності

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що англомовна комунікативна компетентність є комплексним явищем, яке містить різні аспекти мовної та соціокультурної компетентності. Її формування залежить від ряду чинників, серед яких мотивація, соціокультурне середовище, методи навчання, індивідуальні особливості учнів та педагогічна майстерність викладача. Ефективне оволодіння англомовною комунікативною компетентністю є можливим лише за умови врахування всіх цих аспектів та їх взаємодії.

Комунікативна компетентність сприяє міжкультурному взаємозв'язку. У змісті загальноосвітньої компетентності учнів комунікативна компетентність відіграє особливу роль, оскільки представляє собою специфічне утворення особистості, здатність, яка проявляється у поведінці та діяльності та сприяє вирішенню практичних задач. Ця здатність також містить знання способів взаємодії з іншими, практичне оволодіння діалогічним і монологічним спілкуванням, критичне мислення. Завданням розвитку комунікативної компетентності є формування продуктивного спілкування в усній та письмовій формі.

1.4. Особливості використання кейс-методу у старшій школі для розвитку комунікативної компетентності учнів

Сучасна старша школа ставить перед собою завдання не тільки забезпечити учнів знаннями, але й сприяти розвитку ключових компетентностей, серед яких комунікативна компетентність займає особливе місце. Саме тому одним з основних завдань навчання іноземної мови учнів у старшій школі є формування іншомовної комунікативної компетентності, яка,

у свою чергу, дозволяє безперешкодно орієнтуватися в іншомовному середовищі, оскільки в сучасних реаліях іншомовне спілкування стає суттєво значущим компонентом налагодження взаємовідносин або ж вирішальним при виборі майбутньої професійної діяльності [35].

Використання такого активного методу навчання як кейс-стаді потребує створення складного освітнього середовища, що сприяє формуванню комунікативної компетентності учнів.

Англомовна комунікативна компетентність складається з лінгвістичного (знання мовних засобів (граматика, лексика) та готовність застосовувати їх під час спілкування), дискурсивного (створення тексту для формулювання й висловлювання власних думок відповідно до контексту), стратегічного (вибір найкращих засобів для досягнення комунікативної мети в певній ситуації, підбір найбільш вдалих мовних інструментів для встановлення комунікативної взаємодії [5].

Як свідчать наукові розвідки, пріоритетними завданнями використання кейс-методу у процесі формування англомовної комунікативної компетентності в учнів є активізація пізнавальної й пошукової діяльності; заохочення до аналізу, узагальнення й обробки інформації; розвиток комунікативних умінь та навичок через вербальну взаємодію з іншими учнями та викладачем.

У цьому контексті кейс-метод виступає ефективним інструментом для розвитку навичок комунікації, критичного мислення та співпраці. Кейс-метод дозволяє розвивати комунікативну компетентність з урахуванням спрямованості підготовки, інтересів, розвинутого стилю мислення та поведінки студентів.

Роботу з кейсами на заняттях слід організовувати таким чином, щоб сприяти розвитку мислення, розвивати вміння причинного пояснення явищ, обґрунтовувати висновки, аргументувати і доводити положення, пов'язувати досліджувані факти і явища в систему [39].

Наукові поняття стають не тільки предметом вивчення, а й інструментом пізнання об'єктивної дійсності у її закономірних зв'язках і відношеннях. Засвоєння наукових понять можна досягти на занятті спеціальних предметів, де відповідні поняття вводяться та вивчаються.

Для ефективного використання кейсу в навчальному процесі необхідно дотриматись двох умов: якість кейсу (відповідність меті, бути актуальною, провокувати дискусії, наявність кількох рішень, розвиток аналітичного мислення тощо) та спеціальна методика його використання [16].

На відміну від традиційних методів освіти, спрямованих на вивчення іноземної мови, кейс-метод спрямований на навчання застосовувати наявні знання у певній ситуації, на вирішення практичних проблем, що мають на перший погляд однозначне рішення. Його результатом є не тільки здобуття знання, а й практичні вміння та навички.

При роботі з кейсами учні мають вивчити ситуацію із різних боків, зрозуміти сутність проблеми, запропонувати можливі рішення та обрати найкраще з них. На уроці може використовуватися один або декілька кейсів. Матеріал, закладений в кейси, має ґрунтуватися на реальних чи близьких до реальних ситуаціях. Мета роботи з кейсами в цьому випадку полягає у самостійній діяльності учнів у штучно створеному середовищі, що дозволяє поєднувати теоретичну підготовку та практичні навички, необхідні для творчої діяльності [10].

Кейси, які доцільно використовувати на уроках англійської, можна класифікувати таким чином:

- кейси, що навчають аналізу та оцінці;
- кейси, що навчають вирішенню проблем та прийняттю рішень;
- кейси, що ілюструють проблему, рішення чи концепцію в цілому;

Водночас найчастіше кейси можуть містити усі ці завдання в послідовності зростання їх аналітичного навантаження, створюючи певний алгоритм розгляду ситуації: визначити – проаналізувати – запропонувати – обґрунтувати. За таким алгоритмом учні мають змогу пройти всі етапи

пізнавальної діяльності від найбільш простого рецептивно-продуктивного сприйняття проблеми через аналітичне обміркування до обґрунтованого вирішення.

При цьому стає особливо важливим створення умов для вироблення навчальними самостійної думки, обраного рішення, будь-якого висновку. Варто зазначити, що вчителі можуть використовувати різні види організації роботи учнів під час використання методу кейс-стаді. До таких видів робіт належать: індивідуальна, парна, групова, а також проведення дебатів та дискусій. При цьому вчителі приділяють особливу увагу виробленню таких якостей учнів, які необхідні для продуктивної комунікації, у тому числі англійською мовою, включаючи терпимість, вміння слухати інших, брати відповідальність за власну точку зору.

Для того, щоб робота з кейсами було найбільш ефективною, слід дотримуватися певної структури заняття, де всі його елементи мають бути вибудовані в логічній послідовності. Таким чином, можна виокремити певні етапи [37, 39, 42, 49]:

- вибір кейсу: кейс має бути актуальним і відповідати профілю навчання. Наприклад, для економічних класів це можуть бути кейси з фінансового аналізу, для медичних - клінічні випадки, для філологічних – літературний аналіз;

- підготовчий етап, на якому учні отримують матеріали для попереднього ознайомлення з кейсом, що дозволяє їм підготуватися до активного обговорення;

- обговорення у групах. На цьому етапі доречно розділити учнів на групи, в яких буде обговорюватися проблема. Метою цього етапу є надання можливості учням висловити свої думки та пропозиції, аргументувати свою думку;

- презентація результатів. Цей етап є найбільш активним та відповідальним, оскільки групи презентують свої рішення, аргументують їх та відповідають на запитання інших груп і викладача.

- рефлексія є обов'язковим елементом на завершальному етапі роботи з кейсом. Учні обговорюють процес роботи, оцінюють свої дії та навички, визначають напрями для покращення.

При плануванні занять з використанням кейсів важливо чітко формулювати навчальні цілі. Наприклад: розвиток та вдосконалення навичок читання та аналізу тексту, усного мовлення через обговорення кейсів, розвиток письмових вмій через підготовку письмових звітів або есе.

Перед проведенням занять з використанням кейсів, учням необхідно надати попередні матеріали для ознайомлення. Це можуть бути статті, відео, документи тощо, що допоможуть зрозуміти контекст кейсу. Вчитель також повинен підготувати інструкції та питання, які допоможуть учням орієнтуватися у процесі розв'язання кейсу.

Для розвитку критичного мислення на уроках англійської мови на основі методу кейс-стаді використовуються різні методи заохочення до міркування, формулювання та висловлювання персональної чи групової думки щодо проблеми, що розглядається. Оскільки найчастіше кейси вирішуються в групах, що сприяє розвитку навичок командної роботи та комунікації, вчитель повинен ретельно продумати склад груп, враховуючи рівень знань та інтереси учнів. Важливо також забезпечити чітке розподілення ролей і обов'язків у групі, щоб кожен учасник мав можливість активно долучитися до роботи.

Означені аспекти мають безпосередній вплив на розвиток комунікативної компетентності, оскільки під час роботи з кейсами відбувається:

- активне слухання та обговорення: Учні вчать слухати один одного, сприймати та поважати різні точки зору, вибудовувати аргументовану дискусію.

- співпраця в групах, яка сприяє розвитку навичок командної роботи, взаємодії та колективного прийняття рішень.

- публічні виступи під час презентації результатів перед класом, що розвиває навички публічного виступу, впевненість у собі та здатність до переконання.

Необхідно зазначити, що велике значення слід приділяти і самостійній роботі учнів, оскільки їй належить значна роль в успішному засвоєнні матеріалу під час застосування кейс-методу. Одним із основних видів самостійної роботи є робота з текстами обраної тематики. Інтенсивне сприйняття великої кількості інформації можливе лише при самостійному прочитанні автентичних робіт іноземною мовою.

Для ефективного здійснення роботи з кейсами необхідно сформувати в учнів уміння відшукувати навчальну інформацію; уміння самостійно працювати з науковою інформацією та переробляти її; прагнення до поглибленого вивчення навчального матеріалу; прагнення до самоосвіти. Тому особлива увага має приділятися інтеграції інтернет-ресурсів у самостійну роботу учнів, оскільки це дозволяє обирати автентичний, актуальний матеріал для читання та прослуховування [26].

У цілому, розв'язання кейсів потребує творчої атмосфери, яка неможлива без тісного психологічного контакту, емоційно-позитивного настрою викладача і учнів на співпрацю. Ефективною у цьому випадку може бути саме взаємодія, яка сприяє максимальному розкриттю переваг обох сторін.

Викладач має переваги життєвого досвіду, глибокого знання предмету, методики викладання і системного бачення значення знань і навичок, що отримуються, для подальшої успішної діяльності.

Перевагами учня можна вважати бажання домогтися успіху, відсутність стереотипного мислення (тобто відсутність чи нестача досвіду вирішення проблем звичним для практиків шляхом), ентузіазм, активність.

Метод кейсів вимагає залучення різних видів аналітичної діяльності, що необхідні для розуміння ситуації. Робота з кейсом як із ситуаційним текстом розпочинається з визначення окремих змістовних елементів,

виявлення суті проблеми, суперечностей, їх причин та можливих негативних наслідків. Використання системного, кореляційного, факторного, статистичного та інших видів аналізу дає змогу зробити власні висновки та запропонувати вирішення проблемної ситуації.

Підсумовуючи викладене, наголосимо на тому, що використання кейс-методу на заняттях з англійської мови стимулює залучення міжпредметних знань, чим стимулює підвищення пізнавального інтересу до дисциплін, що вивчаються, покращує їх розуміння і, таким чином, сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних та творчих навичок, що є базисом формування комунікативної компетентності.

Висновки до розділу 1

Здійснений аналіз теоретичних засад використання кейс-методу для розвитку англomовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО дає змогу зробити основні висновки до розділу:

Під методом кейсів в теорії та методиці освіти розуміють специфічну педагогічну технологію, в основі якої закладено моделювання ситуації, що може виникнути в професійній сфері, з метою пошуку шляхів її вирішення та усунення. Проаналізовані визначення поняття «кейс-метод» підкреслюють його важливість як інструменту для глибокого та всебічного вивчення складних явищ у їхньому реальному контексті, наголошують на важливості практичного застосування знань та активній участі студентів через аналіз і вирішення проблем реального світу, що сприяє покращенню критичного мислення.

Старший шкільний вік відіграє велике значення в розвитку особистісних характеристик, якостей та властивостей та є найсприятливішим для формування комунікативної компетентності, що проходить процес становлення під час засвоєння та практичного застосування знань, умінь та навичок. Для цього періоду важливим є забезпечення партнерства та співпраці у процесі навчання, зацікавленість предметом, педагогічна майстерність вчителя, реалізація зворотного зв'язку, створення умов для об'єктивної оцінки знань та вмінь учнів, наведення , цікавих практичних прикладів та проблемних ситуацій, забезпечення навчального процесу технічними засобами та дидактичними матеріалами. Вчитель на заняттях має максимально враховувати особливості й інтереси учнів з метою створення комфортних умов для розумової й соціальної активності.

Англomовна комунікативна компетентність є комплексним явищем, яке містить різні аспекти мовної та соціокультурної компетентностей. Її формування залежить від ряду чинників, серед яких мотивація, соціокультурне середовище, методи навчання, індивідуальні особливості учнів та педагогічна майстерність викладача. Ефективне оволодіння

англомовною комунікативною компетентністю є можливим лише за умови врахування всіх цих аспектів та їх взаємодії.

Застосування кейс-методу на заняттях з англійської мови стимулює підвищення пізнавального інтересу до дисциплін, що вивчаються, покращує їх розуміння і, таким чином, сприяє розвитку дослідницьких, комунікативних та творчих навичок, що є базисом формування комунікативної компетентності.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ ДЛЯ РОЗВИТКУ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗЗСО

2.1. Методична розробка циклу уроків англійської мови для 10 класу за темою «People and Relationships» з використанням кейс-методу

Задля обґрунтування ефективності застосування кейс-методу для розвитку англійської комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО пропонується урізноманітнити традиційні уроки англійської мови роботою з кейсами відповідно до тем навчального плану.

За основу методичної розробки взято підручник О. Карпюк «Англійська мова (English) : підручник для 10 класу» [11]. Підручник розпочинає серію навчальних видань рівня стандарту, створених для старшої школи. Та передбачений програмою, чинною з 2018 року.

Цикл уроків з використанням методу кейсів розроблений для учнів 10 класу з метою розвитку комунікативної компетентності.

Основними завданнями є розширення словникового запасу учнів з теми "People and Relationships", удосконалення умінь говоріння, читання, письма та аудіювання, розвиток критичного мислення та вміння працювати в групах.

Основний граматичний акцент зроблено на конструкції «used to + інфінітив», що застосовується для вираження повторюваних дій або звичок, які відбувалися в минулому.

Розділ «Reading» орієнтовано на роботу з текстом за темою «What affects our personality?». Розділи «Listening» та «Speaking» спрямовано на організацію дискусій за темами «Family», «Friends», «Qualities of a person», «Relationships with others».

Етапи проведення циклу уроків з використанням кейс-методу

Цикл уроків побудований за єдиною структурою. Кожен з уроків складається з таких етапів:

1. Вступна частина. На цьому етапі вчитель знайомить учнів з темою уроку, пояснює цілі та завдання, а також вводить нову лексику та граматичні конструкції. На цьому етапі можливе використання коротких відео або аудіозаписів, покликаних на стимулювання пізнавального інтересу учнів та на підготовку їх до роботи з кейсами.

2. Основна частина. На цьому етапі виокремлюються підетапи залежно від теми уроку.

- Ознайомлення з кейсом. Учні читають або слухають опис кейсу. Важливо, щоб кейс був зрозумілим і доступним для всіх учасників. Якщо кейс містить складні слова або терміни, вчитель має пояснити їх значення.

- Обговорення кейсу. Учні працюють в групах, обговорюючи ситуацію та шукаючи можливі рішення. Важливо, щоб кожен учасник групи мав можливість висловитися та вислухати думку інших. Вчитель може надати учням питання для обговорення, які допоможуть їм глибше аналізувати кейс.

- Презентація рішень. Кожна група презентує своє рішення перед класом. Інші учні можуть ставити питання, коментувати або пропонувати альтернативні варіанти. Це сприятиме розвитку навичок публічного виступу та аргументації.

- Обговорення результатів. Після презентації рішень вчитель проводить загальне обговорення, підсумовуючи основні моменти та акцентуючи увагу на ключових аспектах кейсу. Учні можуть порівняти свої рішення з іншими та зробити висновки.

3. Заключна частина. На цьому етапі вчитель підводить підсумки уроку, відповідає на запитання учнів та задає домашнє завдання. Це може бути написання есе, підготовка до наступного кейсу або виконання вправ на закріплення нової лексики та граматики.

План уроків з використанням кейс-методу.

Урок 1. Вступ до теми «People and Relationships». Робота з текстом «WHAT AFFECTS OUR PERSONALITY?» [11, с.18].

Сфера спілкування: публічна.

Тематика ситуативного спілкування: «People and Relationships».

Мета уроку (як намір вчителя):

- розвинути вміння учнів аналізувати та інтерпретувати текст англійською мовою;
- вдосконалити навички роботи в невеликих групах та дискусії;
- сформувати уявлення про вплив позиції дитини в сім'ї на її особистісні якості;
- збагатити словниковий запас учнів англійськими словами, пов'язаними з описом характеру.

Очікуваний результат:

Наприкінці уроку учень:

- чітко та обґрунтовано висловлює свою думку;
- працює в парах.

Методи: інтерактивні (групова робота, робота у парах), ведення дискусії, діалогічні.

Тип уроку: комбінований.

Форма роботи: очна.

Обладнання: текст для читання з описом типів особистості та їх зв'язку з позицією в сім'ї англійською мовою; Словничок з новими словами для повторення вдома.

Схематичний план уроку:

I. Початок уроку. Організація класу:

1. Вступна частина. Привітання учнів - 2 хв.;
2. Ознайомлення з темою уроку - 1 хв.;

II. Основна частина:

1. Активізація словникового запасу - 7 хв.;
2. Робота з текстом за допомогою методу кейсів - 25 хв.;

III. Заключна частина:

1. Закріплення матеріалу - 5 хв.;

2. Підсумки уроку. Домашнє завдання. 5 хв.

Хід уроку:

I. Початок уроку. Організація класу:

1. Вступна частина. Привітання учнів.

2. Ознайомлення з темою уроку:

Обговорення попереднього досвіду учнів на тему «Вплив позиції в сім'ї на характер» (фронтальне обговорення).

II. Основна частина:

1. Активізація словникового запасу:

Робота з новою лексикою: учитель читає слова, учні повторюють, обговорюють значення та наводять приклади використання. Підручник, завдання 5.

Інтерактивна гра «Знайди слово»: учитель вимовляє українське слово, а учні мають знайти та підкреслити відповідне англійське слово у своєму тексті.

2. Робота з текстом за допомогою методу кейсів:

Завдання 1: Обговорення в малих групах. Учні об'єднуються в групи по 3-4 людини. Кожній групі пропонується кейс-ситуація англійською мовою. Приклади кейсів.

Case 1:

You are the eldest child in your family. You have a younger brother who always follows you around and wants to do everything you do. How does your position influence your relationship with your brother? How do you feel about being the older sibling? Discuss the possible advantages and challenges.

Case 2:

You are the youngest child in a family with an older sister. Your sister often acts like a boss and tells you what to do. How does this affect your personality? Do you see yourself as more independent or dependent on others? Discuss how this dynamic influences your behavior and choices.

Case 3:

You are an only child in your family. Without any siblings, how do you develop your social skills? How do you deal with the absence of brothers or sisters in your life? Discuss the potential benefits and downsides of being an only child.

Case 4:

You have two siblings, one older and one younger. Your older sibling is very competitive, while your younger sibling is more sensitive. How does each of them influence your personality? Who do you feel closer to, and why? Discuss the balance of relationships within your family.

Групи обговорюють свої кейси англійською мовою і знаходять відповіді на поставлені питання.

Завдання 2: Представлення результатів

Кожна група представляє результати своєї роботи англійською мовою іншим групам, обґрунтовуючи свої висновки.

III. Заключна частина:**1. Закріплення матеріалу:**

Учні відповідають на запитання, обговорені на початку уроку:

Is it better to be the older or younger sibling in a family with two children? Why? Does a child's position in the family influence their personality?

Короткий тест або гра на відповідність нових слів та їх визначень англійською мовою.

2. Підсумки уроку. Домашнє завдання:

Учитель підсумовує найбільш цікаві та важливі ідеї, озвучені учнями. Домашнє завдання: написати короткий есе англійською мовою про вплив власної позиції в сім'ї на ваш характер.

Висновок:

Цей урок сприятиме розвитку критичного мислення, збагатить словниковий запас учнів та допоможе краще розуміти себе і своїх близьких.

Урок 2. Використання конструкції "used to" для опису минулих дій.

Сфера спілкування: публічна

Тематика ситуативного спілкування: кейси з використанням конструкції « used to»

Мовний інвентар: конструкція «used to» для опису минулих дій.

Мета уроку (як намір вчителя):

- ознайомити учнів з конструкцією "used to" та її вживанням для опису дій, що були правдивими в минулому, але не є такими зараз;
- розвинути навички використання конструкції "used to" у реченнях, зокрема в порівняннях;
- заохотити учнів до активного використання граматики через обговорення кейсів.

Очікуваний результат:

Наприкінці уроку учень:

- правильно вживає граматичний матеріал з даної теми;
- вирізняє потрібну інформацію при виконанні різноманітних вправ з даної теми;
- чітко та обґрунтовано висловлює свою думку;
- працює у групах.

Тип уроку: урок ознайомлення з граматичним матеріалом.

Форма роботи: очна.

Обладнання: робочі аркуші з вправами на використання «used to»; перелік типових помилок при вживанні «used to» для повторення вдома.

Схематичний план уроку:

I. Початок уроку. Організація класу:

1. Вступна частина. Привітання учнів - 2хв.;
2. Ознайомлення з темою та метою уроку - 3хв.;

II. Основна частина:

1. Активізація граматичних знань - 5хв.;
2. Робота з граматиною за допомогою методу кейсів - 25хв.;

III. Заключна частина:

1. Закріплення матеріалу - 5хв.;
2. Підсумки уроку. Домашнє завдання -5хв.

Хід уроку:

I. Початок уроку. Організація класу:

- 1. Вступна частина. Привітання учнів.**
- 2. Ознайомлення з темою та метою уроку.**

Коротке пояснення конструкції «used to» з прикладами: «I used to play the piano, but now I play the guitar», «She used to live in New York, but now she lives in London» [11, с.22].

II. Основна частина:

1. Активізація граматичних знань:

Учитель презентує декілька речень з використанням конструкції «used to» і просить учнів знайти дію, яка була правдивою в минулому, але не є такою зараз. Наприклад:

«He used to ride a bike to school, but now he takes the bus», «They used to go camping every summer, but now they prefer to stay in hotels». Виконання вправ 1,2 з підручника [11, с. 23].

2. Робота з граматиною за допомогою методу кейсів:

Вправи на вживання конструкції «used to + інфінітив». Кожна група отримує кейс з описом реальної життєвої ситуації, пов'язаної з певним типом відносин. Іншим варіантом може бути опис ситуації, де на особистість впливають різні фактори, та мають обговорити, як ці фактори змінили поведінку людини. Учні мають обговорити ситуацію та запропонувати способи її вирішення, використовуючи конструкцію used to + інфінітив. Наприклад, Anna and Maria used to be best friends but recently they've been arguing a lot. Discuss how they can resolve their conflicts and restore their friendship.

Приклади кейсів:

Case 1. John used to be very shy, but after joining a drama club, he became more confident. Discuss what factors contributed to this change and how his relationships with others evolved.

Case 2: John used to be a very active person, spending his weekends hiking and playing sports. However, now he spends most of his time at work and rarely exercises. Discuss how John's lifestyle has changed over the years and what might have caused these changes. Create sentences using «used to» to compare his past and present habits.

Case 3: Maria used to be a very shy girl in high school. She used to avoid speaking in front of the class and preferred to stay in the background. Now, Maria is a confident public speaker and often leads meetings at her job. Discuss the possible reasons for Maria's transformation and how her personality has evolved. Use "used to" in your sentences to describe her past behaviour compared to now.

Case 4: The small town of Greenfield used to be a quiet and rural place, where everyone knew each other. Over the past decade, it has grown into a bustling city with modern infrastructure and many new residents. Discuss how Greenfield has changed over the years, what has been lost, and what has been gained. Write sentences using "used to" to describe how things were in the past compared to the present.

Case 5: Your friend Alex used to hate reading books. He used to say that books were boring and preferred playing video games. Recently, however, Alex has developed a love for reading and spends hours in the library. Discuss what might have influenced this change in Alex's interests. Write sentences using "used to" to compare his past and current preferences.

Кожна група обговорює свій кейс, складаючи речення з використанням «used to» для опису минулих дій і порівняння з теперішнім станом.

III. Заключна частина:

1. Закріплення матеріалу:

Кожна група наводить результати своєї роботи англійською мовою, використовуючи речення з «used to». Учні виконують короткий тест або гру на вибір правильного використання «used to» у реченнях.

2. Підсумки уроку. Домашнє завдання:

Обговорення найбільш цікавих змін, які учні обговорили в своїх кейсах. Оголошення домашнього завдання: Написати короткий текст про те, як змінилося ваше життя порівняно з минулим, використовуючи «used to».

Висновок:

Цей урок дозволяє учням практикувати граматику в цікавій формі через реальні життєві ситуації та приклади. Метод кейсів сприяє кращому розумінню та засвоєнню матеріалу.

Урок 3. Тема: Обговорення дружби та соціальних відносин.

До розділів «Listening» та «Speaking», які спрямовані на організацію дискусій за темами «Family», «Friends», «Qualities of a person», «Relationships with others».

Сфера спілкування: публічна.

Тематика ситуативного спілкування: «Family», «Friends».

Мета уроку (як намір вчителя):

- розвинути навички аудіювання та говоріння англійською мовою;
- покращити розуміння учнями якостей, які цінуються в друзях;
- навчити учнів аналізувати різні погляди та обґрунтовувати свою думку;
- заохотити учнів до активного спілкування через обговорення кейсів.

Очікуваний результат:

Наприкінці уроку учень:

- чітко та обґрунтовано висловлює свою думку;
- працює у парах;
- працює у групах;
- цінує якості друзів;
- активно спілкується за тематикою кейсів.

Тип уроку: комбінований.

Форма роботи: очна.

Обладнання: підручник О. Карпюк «Англійська мова (English) : підручник для 10 класу» [11].

Схематичний план уроку:

I. Початок уроку. Організація класу:

1. Вступна частина. Привітання учнів – 2хв.;
2. Ознайомлення з темою уроку- 3 хв.;

II. Основна частина:

1. Аудіювання та робота з текстом. 10хв.
2. Робота з кейсами для розвитку говоріння. 25 хв.

III. Заключна частина:

1. Закріплення матеріалу - 3хв.;
2. Домашнє завдання - 2хв.

Хід уроку:

I. Початок уроку. Організація класу:

1. Вступна частина. Привітання учнів.
2. Ознайомлення з темою уроку:

Коротке обговорення запитання: «Have you ever tried to get in touch with an old friend of your childhood? Why? Did you succeed?» (завдання 1, підручник). Фронтальне обговорення для налаштування на тему дружби.

II. Основна частина:

1. Аудіювання та робота з текстом:

Учитель пропонує учням прослухати короткий діалог на тему відновлення зв'язків з друзями дитинства.

Учні читають діалог (завдання 2, підручник) та намагаються здогадатися значення слів, виділених жирним шрифтом. Коротке обговорення значення слів у парах.

2. Робота з кейсами для розвитку говоріння:

Case 1:

You have recently reconnected with a childhood friend through social media. However, you realize that both of you have changed a lot since you were kids. Discuss with your partner how you can rebuild this friendship. What qualities do you now appreciate in friends that you might not have valued when you were younger?

Case 2:

You and your friend have very different opinions about a mutual friend named Peter. Your friend thinks Peter is honest and trustworthy, while you find him unreliable and selfish. Discuss why you and your friend have such different impressions of Peter. What factors might influence how each of you views him?

Case 3:

You have a friend who always supports you, but sometimes you feel like they aren't honest with you when you make mistakes. Discuss with your group whether it's more important for a friend to be supportive or honest. How would you approach a situation where your friend made a mistake? What would you want your friend to do if you were in their position?

Case 4:

Imagine that one of your friends is planning to move to another country. You value this friendship a lot and want to keep in touch. Discuss with your group how you can maintain a strong friendship despite the distance. What are the challenges and benefits of maintaining long-distance friendships?

Учні розділяються на групи по 3-4 людини, обговорюють закріплений кейс, формуючи свою думку та наводячи аргументи.

Після обговорення кожна група коротко представляє свої ідеї іншим групам, відповідаючи на додаткові запитання від однокласників та вчителя.

III. Заключна частина:

1. Закріплення матеріалу:

Учитель підсумовує основні ідеї, озвучені під час обговорення кейсів. Коротке опитування: які якості в друзях учні тепер вважають найбільш

важливими і чому? Учні відповідають на запитання про різницю в поглядах на Пітера та фактори, що впливають на ці погляди.

2. Домашнє завдання:

Написати есе на тему: «What qualities do you value most in a friend and why?» із прикладами з власного життя.

Висновок:

Цей урок дозволить учням поглибити свої знання англійської мови через обговорення актуальних тем; спрямований на розвиток навичок говоріння та розуміння соціальних тем, таких як дружба.

Альтернативні варіанти уроку за темою «Family», «Friends», «Qualities of a person» та «Relationships with others»

Завдання: поглибити знання про сімейні відносини, дружбу та інші міжособистісні стосунки, якості особистості та відносини з іншими, розвинути навички аудіювання та говоріння.

Додаткові матеріали: аудіозаписи або відео про сімейні відносини, робочі аркуші.

Хід уроку:

1. Вступне слово вчителя: огляд теми уроку.
2. Аудіювання: прослуховування аудіозаписів або перегляд відео про сімейні відносини.
3. Обговорення: обговорення прослуханого/переглянутого матеріалу.

Рольова гра: інсценізація ситуацій з життя, пов'язаних з сімейними відносинами; інсценізація ситуацій з життя, пов'язаних з дружбаю; інсценізація ситуацій з життя, пов'язаних з якостями особистості та відносинами з іншими.

Кейс: Учні отримують опис проблемної ситуації в родині та мають обговорити можливі способи її вирішення.

Приклад кейсу для теми «Family»: «The Johnson family used to spend weekends together, but recently they have been spending more time apart. Discuss the reasons for this change and how they can improve their family relationships».

Кейс 2: Family Conflict. Ситуація: Anna's parents are going through a divorce, and Anna is feeling very upset and confused. She doesn't know how to cope with her parents' separation and is having trouble focusing on her schoolwork.

Запитання для обговорення:

1. How can Anna express her feelings to her parents?
2. What can Anna do to stay focused on her schoolwork despite the family conflict?
3. How can Anna seek support from her friends and teachers?

Приклад кейсу для теми «Friends»: «John and Peter used to be best friends, but John recently started dating Peter's ex-girlfriend. Discuss how they can handle this situation without ruining their friendship».

Кейс 2: Friendship Dilemma. Ситуація: Mark and John have been best friends for years. Recently, John started dating Mark's ex-girlfriend, which has caused tension between them. Mark feels betrayed and doesn't know how to handle the situation.

Запитання для обговорення:

1. Should Mark talk to John about his feelings? Why or why not?
2. How can Mark and John resolve their conflict and restore their friendship?
3. What advice would you give to Mark and John about maintaining healthy friendships?

Приклад кейсу для теми «Qualities of a person», «Relationships with others»: «Your community used to have a low level of bullying, but recently there has been an increase in bullying cases. Develop a comprehensive plan to address and reduce bullying among students».

Кейс 2: Qualities of a Good Leader. Ситуація: Emily has been elected as the class president. She wants to be a good leader, but she is unsure of what qualities she needs to develop to be effective in her role.

Запитання для обговорення:

1. What qualities make a good leader? Provide examples.
2. How can Emily develop these qualities?
3. What challenges might Emily face as a class president, and how can she overcome them?

Кейс 3: Relationship with Classmates Ситуація: Tom is new to the school and is having trouble making friends. He feels isolated and doesn't know how to approach his classmates to build relationships.

Запитання для обговорення:

1. What steps can Tom take to start building friendships with his classmates?
2. How can Tom's classmates help him feel more included?
3. What activities can the class do together to foster a sense of community?

Підсумовуючи викладене, можна зазначити, що запропонований цикл уроків з використанням кейс-методу допоможе учням не лише засвоїти нову лексику та граматику, але й розвинути критичне мислення, вміння працювати в команді та розв'язувати реальні проблеми. Такий підхід сприятиме кращому засвоєнню матеріалу, розвитку комунікативної компетентності та підвищенню мотивації до вивчення англійської мови.

2.2. Методичні рекомендації щодо організації процесу використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів ЗЗСО

Кейс-метод, як інтерактивний педагогічний інструмент, займає важливе місце у сучасній освітній практиці, оскільки сприяє не тільки поглибленню

знань, але й розвитку практичних навичок та компетентностей учнів, що є особливо важливим під час вивчення іноземних мов. Оскільки основною метою вивчення англійської мови є розвиток комунікативної компетентності, кейс-метод є ефективним інструментом для досягнення цієї мети.

У даному підрозділі розглядаються основні рекомендації щодо організації процесу використання кейс-методу на уроках англійської мови в старших ЗЗСО з метою розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів.

Для ефективного використання кейс-методу на уроках англійської мови необхідно дотримуватися певних методичних рекомендацій, які охоплюють підготовку вчителя, організацію навчального процесу та оцінювання результатів.

Використання кейс-методу вимагає від вчителя ретельної підготовки, яка має складатися з таких етапів:

1. Вибір відповідних та доцільних кейсів. На цьому етапі вчителю необхідно відібрати кейси, які відповідатимуть рівню знань та інтересам учнів. Кейс має бути цікавим та актуальним, щоб мотивувати учнів до взаємодії та залучати до активної участі під час обговорення.

Ретельний вибір актуальних та доцільних кейсів має бути першим кроком у застосуванні цього методу на уроках та відповідати певним критеріям:

Перш за все, необхідно правильно оцінити рівень мовної підготовки учнів та розробити кейси з урахуванням цього. За необхідністю необхідно адаптувати кейс до рівня володіння англійською мовою учнів, щоб забезпечити їхню активну участь у дискусіях і під час виконання завдань. Оригінальні кейси, особливо ті, що стосуються ділової мови чи інших сфер, можуть вимагати адаптації до комунікативного рівня учнів і навчальних цілей та до специфіки навчального процесу в ЗЗСО в цілому. Під адаптацією в цьому випадку розуміється спрощення мовних конструкцій, залучення додаткових пояснень або розробку власних кейсів на основі наявних

матеріалів. Рекомендується також інтегрувати в кейс елементів культури англomовних країн, що сприятиме формуванню міжкультурної комунікативної компетентності.

Наступною вимогою є актуальність тематики та орієнтація кейса на розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності. Теми кейсів мають бути цікавими для учнів та актуальними з огляду на їхні потреби та комунікативні завдання. Окрім того, необхідно враховувати вимоги нормативних документів до конкретного рівня підготовки (національні стандарти, навчальні плани та програми, календарні та тематичні плани). Відібраний для уроку кейс повинен забезпечувати можливість розвитку усіх складників комунікативної компетентності та спрямовуватися на розвиток навичок говоріння, читання, письма та аудіювання. Вчитель має також підготувати необхідні додаткові матеріали, такі як словники, довідники або мультимедійні ресурси, що можуть знадобитися учням під час роботи з кейсом.

Особливої уваги потребує процес створення кейсів, який є складним педагогічним явищем, що відбувається в декілька етапів [15].

На першому етапі створення кейса необхідно сформулювати дидактичну мету, окреслити завдання. На цьому етапі чітко обґрунтовується місце кейса в структурі уроку, виявляються знання, уміння і навички та їхній вплив на формування компетентностей учнів.

Далі визначається методична мета кейса, що може передбачити відображення, ілюстрацію теоретичного матеріалу чи аналіз практичної ситуації. Нерідко перше й друге поєднується.

Загальна мета кейса має бути актуальною та суттєвою, щоб викликати зацікавленість в учнів. Варто поставити учнів у ситуацію, яка вимагає пошуку власного рішення. Робота з аналізом такої ситуації одночасно акцентує увагу не лише на конкретній практичній проблемі, а й актуалізує певний комплекс знань студентів, які необхідно засвоїти в процесі її вирішення під керівництвом вчителя. Саме тому слід обирати кейси, де є певна напруженість ситуацій, присутній конфлікт або суперечка, які

вимагатимуть прийняття конкретного рішення, що має бути своєчасним, швидким та правильним.

Кейс повинен бути складений зрозуміло, без перенавантаження незнайомою лексикою та граматичними конструкціями.

Після того, як визначено мету кейса, необхідно побудувати програмну карту кейса. Карта складається з певних тез, які розкриваються в тексті. Це є основою для подальшого пошуку й накопичення інформації щодо розв'язання певної проблеми.

В узагальненому плані, на уроках з англійської мови схематично кейс може складатися з таких частин: визначення ситуації, дійових осіб та їх характеристика; опис проблемної ситуації, окреслення додаткових елементів та зовнішніх факторів; визначення соціального підґрунтя кейса; пошук та збір необхідної об'єктивної та достовірної інформації, що стосується проблеми; моделювання подібної ситуації, яка максимально відобразить діяльність представленої в кейсі системи.

Кожна запропонована для вирішення ситуація повинна бути методично опрацьована й узгоджуватися із метою конкретного заняття відповідної тематики в рамках навчальної програми.

Після того, як зроблено вибір кейса, відбувається процес його написання. Це одним з найважчих завдань, оскільки необхідно відібрати, проаналізувати та коректно навести інформацію відповідно до особливостей учнівської аудиторії. Далі відбувається діагностика правильності кейса, оцінюється його ефективність, виявляються ризики та можливі труднощі під час його впровадження. Коли кейс підготовлено та продіагностовано, його можна виносити на апробацію.

2. Наступним важливим аспектом є розробка плану уроку, який має містити етапи роботи з кейсом, час на обговорення, роботу в групах та самостійну й індивідуальну роботу. Важливо передбачити час для підведення підсумків та рефлексії.

Організація уроку з використанням кейс-методу вимагає від вчителя ретельного планування і структуризації. Для успішної реалізації уроку з використанням кейс-методу варто дотримуватися наступних рекомендацій щодо його організації.

Розпочинати урок необхідно з підготовчого етапу, де вчитель знайомить учнів із загальною темою кейсу. Знайомство з темою може відбуватися у вигляді міні-лекції або презентації, під час якої окреслюється контекст проблеми. Під час цього ж етапу відбувається розподіл учнів на групи з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей.

Далі відбувається занурення учнів в кейс, який може бути презентований у текстовому вигляді або ж як відео або аудіо матеріал. В закріплених групах учні проводять мозковий штурм, аналізують проблемну ситуацію, визначають ключові проблеми та суперечності, обговорюють ймовірні шляхи вирішення, наводять аргументи, обґрунтовують свої позиції.

Аналіз конкретних ситуацій є особливо привабливим для учнів, які не завжди добре сприймають теоретичний матеріал, а зосереджені більше практичній складовій.

Після обговорення робота з кейсом переходить на етап дискусії, під час якої кожна з груп презентує свої варіанти розв'язання проблемної ситуації та пропонує шляхи вирішення. Учителю на цьому етапі слід забезпечити можливість обговорення та взаємодії між групами, що сприятиме розвитку навичок аргументації, критичного мислення та співпраці.

Завершальним етапом є підведення підсумків роботи з кейсом та рефлексія. На цьому етапі аналізується успішність досягнення цілей уроку, обговорюються труднощі, з якими зіткнулися учні, виокремлюються подальші перспективи.

Зважаючи на специфіку методу кейсів, відбувається переорієнтація ролі вчителя, який вже не лише має транслювати інформація, а й виступати як тьютор, наставник, колега. Саме тому, важливо наголосити на рекомендаціях

щодо ролей, які він має виконувати під час планування уроків із залученням методу кейсів.

Перш за все, від вчителя залежить спрямування дискусії, покликаної на забезпечення реалізації поставлених цілей. Варто слідкувати, щоб процес обговорення не виходив за межі тематики кейсу, а також, щоб усі учасники були максимально залучені до цього процесу.

Вчитель обов'язково має знайти шляхи мотивації учнів, стимулювати їх інтерес, заохочувати до дискусії, навіть якщо думки та ідеї, які висловлюються не зовсім правильні, оскільки необхідно створити довірливу атмосферу для максимального розкриття потенціалу.

Невід'ємною частиною роботи вчителя під час опрацювання кейсів є надання зворотного зв'язку, оцінка роботи учнів з урахуванням як правильності знайденого рішення, так і активності учнів на уроці.

Вчитель має приділити достатню увагу оцінюванню роботи учнів з кейсами. Цей процес має бути багатокомпонентним і містити такі компоненти:

- оцінювання сформованості мовної компетентності учнів, що передбачає їхню здатність використовувати англійську мову для опису проблеми, обговорення рішень та аргументації;
- оцінювання рівня комунікативної компетентності учнів, яка реалізується під час їхньої участі в дискусії. Тут необхідно звернути увагу на рівень активності учнів у груповій роботі, їхній внесок у загальне колективне рішення;
- самооцінювання та наявність зворотного зв'язку. Слід залучити учнів до процесу оцінювання, висловлювання власних думок за результатами роботи, що сприятиме розвитку рефлексивних навичок.

Формувальне оцінювання проводиться під час всього уроку і включає спостереження за активністю учнів, участь у дискусіях, виконання завдань та роботу в групах. Вчитель може використовувати чек-листи або оцінювальні таблиці для фіксування результатів.

Підсумкове оцінювання проводиться за результатами роботи з кейсами, презентації рішень та виконання домашнього завдання. Учні можуть отримати бали за: активну участь у дискусії, якість аргументації та обґрунтування рішень, використання нової лексики та граматики, здатність працювати в команді.

Для ефективного використання кейсів можуть знадобитися додаткові матеріали: тексти, аудіо- та відеоматеріали, схеми, графіки тощо. Важливо підготувати матеріали, які допоможуть учням зрозуміти контекст кейсу та підготуватися до дискусії.

Для підготовки та проведення уроків з використанням кейс-методу можна також використовувати різноманітні онлайн-ресурси:

- Відео платформи (YouTube, TED): для пошуку відео на відповідні теми.
- Освітні платформи (Edmodo, Google Classroom): для організації роботи з кейсами онлайн, проведення дискусій та обміну матеріалами.
- Інтерактивні інструменти. Використання інтерактивних інструментів, таких як Google Docs, Padlet, Miro, допоможе учням працювати над кейсами в режимі реального часу, обмінюватися ідеями та презентувати результати.

Під час роботи з кейсами на уроках англійської мови вчитель може зіткнутися з низкою викликів, які можуть знизити ефективність такої роботи. У зв'язку з цим, доцільно виокремити загальні рекомендації щодо покращення процесу роботи з кейсами.

Перш за все, варто пам'ятати, що уроки, побудовані на застосуванні кейс-методу, можуть вимагати більше часу порівняно з традиційними. Проте уроки в ЗЗСО мають часові обмеження. З огляду на зазначене, необхідно комбінувати використання кейс-методу з іншими методами навчання.

Іншим викликом, який слід враховувати, є відсутність готової системи кейсів. Учителю необхідно займатися розробкою власних кейсів на основі реальних ситуацій або адаптувати наявні кейси під потреби учнів. Підготовка

кейсів вимагає часових ресурсів, тому варто обирати найцікавіші теми й ситуації, де використання кейсів буде максимально ефективним.

Обов'язково необхідно пам'ятати про те, що навіть в одному класі рівень мовної підготовки учнів може бути неоднорідним. Відповідно до цього, для успішного використання кейс-методу важливо формувати групи з урахуванням мовного рівня учнів, а також забезпечувати додаткову підтримку для учнів з більш низьким рівнем знань.

Таким чином, кейс-метод є потужним інструментом для розвитку англomовної комунікативної компетентності учнів старших класів. Правильна організація процесу, адаптація матеріалів та активна роль вчителя сприятимуть ефективному засвоєнню мовних навичок та розвитку критичного мислення.

Висновки до розділу 2

За результатами науко-практичної розвідки даного розділу, було розроблено цикл уроків, оснований на методиці використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів. Запропонований матеріал покликаний на забезпечення ефективності навчального процесу в ЗЗСО.

У розділі детально описано створення циклу уроків для 10 класу за темою «People and Relationships» з використанням кейсів як основного інструменту навчання. Основною інновацією, запропонованою у розробці, є використання кейс-методу, який ставить учнів у реальні або наближені до реальних ситуації, що сприятиме розвитку критичного мислення, аналітичних здібностей, комунікативних навичок, а також уміння працювати в команді

Ця методика включає різні етапи уроків, такі як ознайомлення з темою, робота з кейсами в групах, обговорення результатів та закріплення матеріалу. Основну увагу приділено розвитку основних видів комунікативної діяльності, таких як говоріння, читання, письмо та аудіювання. Оскільки кожен урок побудований за чіткою структурою, це дозволить поступово розвивати комунікативні навички учнів, розширювати їх словниковий запас і вдосконалювати граматичні знання.

Завдяки такій організації уроків учні не лише матимуть можливість засвоїти теоретичний матеріал, але й застосувати його на практиці, що забезпечить більш глибоке розуміння та запам'ятовування.

Аналіз методичних рекомендацій та розробленого циклу уроків підтверджує важливість інтеграції кейсів у стандартні програми з англійської мови, особливо для тем, що вимагають глибокого розуміння міжособистісних стосунків і соціальних взаємовідносин.

Таким чином, доведено, що кейс-метод виступає ефективним інструментом для поглибленого вивчення англійської мови, стимулюючи

учнів до активного залучення в процес навчання і розвитку їх комунікативних здібностей.

ВИСНОВКИ

У ході виконання кваліфікаційної роботи було здійснено комплексне дослідження проблеми використання кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів у ЗЗСО. Метою дослідження було теоретично обґрунтувати ефективність застосування кейс-методу для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів та надати методичні рекомендації щодо означеного процесу.

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки:

1. Кейс-метод, як метод активного навчання, дозволяє залучити учнів до аналізу реальних або змодельованих ситуацій, що сприяє розвитку критичного мислення, навичок проблемного аналізу, а також формуванню та зміцненню комунікативної компетентності. Цей метод був визначений як інструмент, що поєднує в собі практичне застосування теоретичних знань, залучення учнів до активного обговорення та вирішення проблемних ситуацій.

Було визначено переваги застосування кейс-методу в навчальному процесі, серед яких покращення комунікативних навичок і навичок командної роботи та взаємодії, стимулювання мотивації та інтересу до вивчення мови.

2. У ході аналізу психофізіологічних особливостей учнів старших класів було висвітлено, що старший шкільний вік характеризується активним розвитком когнітивних та соціальних навичок, що робить цей період особливо сприятливим для впровадження інноваційних методів навчання, таких як кейс-метод. Учні цього віку прагнуть до самостійності, шукають власну ідентичність, що позитивно впливає на їхню здатність брати участь у дискусіях і критично мислити.

3. Під час аналізу феномену «англомовна комунікативна компетентність» було з'ясовано, що англомовна комунікативна компетентність є інтегрованою системою знань, умінь і навичок, що

дозволяють учням ефективно здійснювати комунікативну діяльність англійською мовою. Вона включає в себе такі компоненти, як лінгвістична, соціолінгвістична, прагматична та дискурсивна компетентності. У процесі дослідження було доведено, що кейс-метод сприяє розвитку цих компонентів, оскільки забезпечує можливість учням практично застосовувати свої знання в умовах, наближених до реальних.

4. У результаті дослідження було запропоновано цикл уроків англійської мови для 10 класу за темою «People and Relationships» з використанням кейс-методу, який сприятиме підвищенню мотивації учнів до навчання, розвитку їхніх аналітичних здібностей, а також покращенню навичок англомовної комунікації.

5. За результатами роботи було розроблено методичні рекомендації для вчителів щодо організації процесу використання кейс-методу на уроках англійської мови. Рекомендації включають поради щодо вибору та підготовки кейсів, організації групової роботи, а також способи оцінки результатів діяльності учнів. Особлива увага приділена необхідності забезпечення відповідності кейсів навчальним цілям та рівню підготовки учнів.

Практичне значення. Результати дослідження можуть бути використані в практиці вчителів англійської мови для підвищення ефективності навчання та розвитку комунікативної компетентності учнів. Вони також можуть стати основою для подальших досліджень у галузі методики викладання іноземних мов.

Узагальнюючи, можна зазначити що кейс-метод є ефективним інструментом для розвитку англомовної комунікативної компетентності учнів старших класів. Його застосування сприятиме не лише поглибленню знань учнів, але й розвитку їхніх соціальних і когнітивних навичок, що є ключовими для успішної комунікації в сучасному світі. Використання кейс-методу в навчальному процесі дозволить не лише підвищити мотивацію учнів, але й зробити навчання більш цікавим та продуктивним.

Ці висновки підтверджують необхідність подальшого впровадження кейс-методу в навчальний процес та його адаптації до потреб сучасної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Артюшина М. В., Журавська Л. М., Колесніченко Л. А. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: навч. посіб. За заг. ред. М. В. Артюшиної. К.: КНЕУ, 2008. 336 с.
2. Білогорка М., Мороз Т. Шляхи формування мовної компетентності особистості: науково-методичний підхід. *Актуальні проблеми гуманітарних та природничих наук*. Дніпро, 2015. № 11. С. 222–228. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2015_11_33 (дата звернення: 10.07.2024).
3. Гаркуша І. В., Крижановський А. Є. Самоактуалізація, самовизначення та самореалізація як рушійна сила кар'єрної спрямованості. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*. Педагогічні науки. Дніпро, 2020. № 2 (20). С. 17–22.
4. Гріщенко І. В. Цілі та завдання кейс-методу при викладанні курсу «Державний фінансовий контроль». *Дистанційне навчання як сучасна освітня технологія* : матеріали міжвузівського вебінару Вінниця, 31 березня 2017 р. 2017. С. 76–78.
5. Дегтярьова Ю. В. Підвищення ефективності навчання іноземних мов з використанням кейс-методів. *Вісник Харківського національного університету*. Харків, 2013. № 173. С. 42–48.
6. Денисюк Л. В., Данілова Н. Р. Формування творчої особистості студентів на заняттях англійської мови шляхом впровадження інноваційних методів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2023. № 5. С. 112–118. URL: http://www.researchgate.net/publication/370033095_FORMATION_OF_STUDENT_S
%27

CREATIVE PERSONALITY IN ENGLISH CLASSES BY INTRODUCING INNOVATIVE METHODS (дата звернення: 17.06.2024).

7. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392. Київ, 2011. 56 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти. URL: https://web.archive.org/web/20130801023124/http://www.britishcouncil.org/uk/ukraine-education-reform-european-framework-re_vstup.pdf (дата звернення: 06.06.2024).

9. Іванова І. Л., Коршенко А. Є., Дягілева Л. Д. Використання кейс-технологій у навчанні іноземному спілкуванню. *Polish Science Journal*. Warsaw, 2021. Issue 11(44). P. 146–152.

10. Іващенко М. М. Case-studies як форма інтерактивного вивчення студентами іноземних дисциплін. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інтерактивні методи у викладанні дисциплін». Київ, 2012. С. 48–51. URL: <https://core.ac.uk/download/14060939.pdf> (дата звернення: 04.09.2022).

11. Ковальова О. А. Психологічні Карпюк О. Д. Англійська мова (English): підручник для 10 класу. Тернопіль: Астон, 2018. 256 с

12. Ковальова О. А. Психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителя: автореф. дис. ... канд. психол. наук. 19.00.07. Переяслав-Хмельницький, 2018. 24 с.

13. Колесніченко Л. А., Радченко М. І., Артюшина М. В. та ін. Психологія діяльності та навчальний менеджмент : зб. тренінгів. Київ: КНЕУ, 2014. С. 3–17.

14. Майєр Н. Кейс-метод у методичній підготовці майбутнього викладача іноземних мов і культур. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: педагогіка*, 2018. № 4. С. 134–145.

15. Нестеренко С. С., Кутліна І. Ю. Кейс-метод (case study) як форма інтерактивного навчання. Вісник сучасної освіти. Харків, 2023. № 2 (11). С. 45–49. URL: <http://surl.li/yrugvb> (дата звернення: 14.08.2024).
16. Омельченко Я. Є. Інтерактивні методи навчання у викладанні англійської мови студентам гуманітарних дисциплін. Електронний журнал «Віртуальна кафедра». Київ, 2021. Вип. 11. С. 12–16. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp11/1/Omelchenko.pdf (дата звернення: 20.07.2024).
17. Орлик О. В. Кейс-метод і особливості його застосування при підготовці фахівців у ВНЗ. Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі. Вип. VII. Кривий Ріг, 2012. С. 128–135.
18. Павленко В. В. Особливості розвитку креативності дітей підліткового віку. Професійна освіта в умовах інтеграційних процесів: теорія і практика : збірник наукових праць у 2-х ч. / за заг. ред. проф. Вітвицької С. С., доц. Колесник Н. Є. Ч. I. Житомир, 2017. С. 89–94.
19. Паламарчук О. М. Психологічні особливості ресурсного забезпечення розвитку соціальної компетентності студентської молоді. Теорія і практика сучасної психології. Київ, 2019. № 1. Т. 1. С. 162–167.
20. Пирог Г. В. Зв'язок життєвих стратегій сучасної молоді з психологічним віком: теоретичні аспекти. Сучасні наукові дослідження в психології та педагогіці – прогрес майбутнього : збірник наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 17–18 травня лютого 2018 р.). Одеса, 2018. С. 22–25.
21. Подосиннікова Г. І. Кейс-метод як інтерактивна технологія дистанційного формування професійної комунікативної компетентності майбутніх учителів англійської мови. Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ, 2023. Вип. 31. С. 102–108. URL: <http://surl.li/hdduau> (дата звернення: 14.07.2024).
22. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія : навч. посіб. Вид. 3-тє, перероб. і допов. Київ: Академія, 2017. 366 с.

23. Сайт журналу «Отримання знань» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://disted.edu.vn.ua/courses/learn/10667> (дата звернення: 2.04.2022).
24. Сурмін Ю. П. Кейс-метод: становлення та розвиток в Україні. *Вісник НАДУ*. 2015. № 2. С. 19–28.
25. Токарева Н. М., Шамне А. В. Вікова і педагогічна психологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ, 2017. 549 с.
26. Форостюк І. В. Використання кейс-методу на заняттях з англійської мови з майбутніми спеціалістами в сфері туризму. Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Київ, 2019. Т. 30 (69). № 2. Ч. 1. С. 146–149. DOI: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2019.2-1/26> (дата звернення: 01.02.2020).
27. Харламова Л. С., Чернявська О. О. Застосування методу case-study для підвищення ефективності самостійної англомовної підготовки авіаційних фахівців. Наукові праці Національної академії авіації. Київ, 2023. Т. 14. № 1. С. 78–82. URL: http://dspace.sfa.org.ua/bitstream/123456789/626/1/Kharlamova_samostiina.pdf (дата звернення: 06.06.2024).
28. Швець Т. Тарший шкільний вік як сенситивний період для розвитку соціально-особистісної компетентності. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки. Київ, 2023. Вип. 1 (54). С. 43–50. DOI: <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2023.1.7>.
29. Широких А. О. Психологічні чинники життєвого проєктування в юнацькому віці: дис. ... д-ра філософії: 19.00.07. Рівне, 2020. 224 с.
30. Цьома Н. С. Розвиток критичного мислення майбутніх кваліфікованих робітників у процесі вивчення інформатичних дисциплін: монографія. Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. Суми, 2020. 276 с.

31. Aspelin J., Jonsson A. Relational competence in teacher education. Concept analysis and report from a pilot study. *Teacher Development*. London, 2019. Vol. 23(2). P. 264–283. DOI: <https://doi.org/10.1080/13664530.2019.1570323>.
32. Bilyanska M. M. Development of future biology teachers' communicative competence during studying pedagogical subjects. *Pedagogical Sciences*. Kyiv, 2019. No. 89. P. 28–32. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2413-1865/2019-89-5>.
33. Chumak M., Nekrasov S., Hrychanyk N., Prylypko V., Mykhalchuk V. Applying Case Method in the Training of Future Specialists. *Journal of Curriculum and Teaching*. Toronto, 2022. Vol. 11. P. 235. DOI: <https://doi.org/10.5430/jct.v11n1p235>.
34. Council Of Europe. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Cambridge, 2001. 260 p. URL: <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages> (дата звернення: 08.10.2021).
35. Ferri M. Un estudio cualitativo sobre la competencia didáctica comunicativa de los docentes en formación. *Enseñanza & Teaching Revista Interuniversitaria de Didáctica*. Salamanca, 2019. 37(1). P. 83–101. DOI: <https://doi.org/10.14201/et201937183101>.
36. García-Martínez I., Sierra-Arizmendiarieta B. Communicative Competence in Student Teaching Degrees: A Systematic Review. *Publicaciones*. Granada, 2020. 50(3). P. 37–54. DOI: <https://doi.org/10.30827/publicaciones.v50i3.15744>.
37. Gerring J. Case Study Research: Principles and Practices. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 263 p. URL: <http://www.ocw.upj.ac.id/files/Slide-PSG301-Case-study-Research.pdf>.
38. Groff J. Technology-Rich Innovative Learning Environments. *OCED CERl Innovative Learning Environment project*. Paris, 2013. No. 2. P. 1–30. URL:

http://www.jengroff.net/pubs_files/Tech-Rich-ILEs_GROFF-FINAL.pdf (дата звернення: 08.10.2021).

39. Hamilton L. Using Case Study in Education Research. *BERA/SAGE Research Methods in Education*. London: SAGE Publications, 2013. 180 p. DOI: <https://dx.doi.org/10.4135/9781473913851>.

40. Houghton M., Casey D., Shaw D., Murphy K. Research Methods: Definitions, Types, Examples. [Електронний ресурс]. 2018. URL: <https://www.scribbr.com/methodology/research-methods/> (дата звернення: 10.09.2023).

41. Korniyaka O. Features of University Teachers' Communicative-Speaking Competence. *Psycholinguistics*. Kyiv, 2018. 24(1). P. 183–206. DOI: <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2018-24-1-183-206>.

42. Marschall C., Crawford E. A vision of transformative education. [Електронний ресурс]. Policy report. 2021. URL: <https://www.gettingsmart.com/2021/09/22/a-vision-for-transformative-education/> (дата звернення: 03.01.2023).

43. Moreira F. Teaching and Learning Modelling and Specification Based on Mobile Devices and Cloud: A Case Study. *International Journal of Technology and Human Interaction*. New York, 2017. 13(4). P. 33–49. DOI: <https://doi.org/10.4018/IJTHI.2017100103>.

44. Omar N. The Relationship Components of Communication Competence in the Direct Selling Process in Malaysia. *Malaysian Journal of Communication*. Kuala Lumpur, 2018. 34(1). P. 37–54. DOI: <https://doi.org/10.17576/JKMJC-2018-3401-03>.

45. Research Methods – Case Studies. URL: <http://www.spsu.edu/cs/classes/cs6023/cs610cas/html> (дата звернення: 04. 08. 2024).

46. The case method. Illinois CITL. Teaching & Learning. <https://citl.illinois.edu/citl-101/teaching-learning/resources/teaching-strategies/the-case-method> (дата звернення: 01.08.2024)

47. Thomas D. Case studies for ELT: a source of motivation. *Approches pratiques de l'enseignement des langues de spécialité*. Paris, 2003. Vol. XXII. No. 2. P. 59–73. URL: <https://journals.openedition.org/apliut/3730?lang=en> (дата звернення: 02.02.2020).
48. Tiwari A., Menon M., Kong L. Article on case method. *BMC Medical Education*. 2021. 21(2). P. 12–18. DOI: <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02667-1>.
49. Uso-Juan E., Martinez-Flor A. Approaches to language learning and teaching: Towards acquiring communicative competence through the four skills. *Current Trends in the Development and Teaching of the Four Language Skills*. Berlin, 2008. P. 3–28. DOI: <https://doi.org/10.1515/9783110197778.1.3>.
50. Yin R. K. *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. London: Sage Publications, 2018. 312 p. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781473915480>.